

BELOKRANJCI SMO LAHKO PONOSNI – ZIK-ovo LETO PRAZNOVANJ

Koliko Belokranjcev se ustavi ob številnih spominskih ploščah po celi Beli krajini in ozavesti, kako pomembno je naše okolje za nastanek slovenske državnosti, razvoja znanosti, kulture in umetnosti? Ponavadi gremo v vsakdanji naglici mimo in se ne ozremo na našo bogato preteklost.

Ogled filma *Po poti slovenske državnosti* režiserja Francija Strleta nas je vse v dvorani kulturnega doma v Črnomlju navdal s ponosom, da smo Belokranjci. Marsikdo med nami se ni zavedal, da je bila Bela krajina pred natanko 70 leti slovensko kulturno, umetniško in znanstveno središče. Ker je bilo tukaj osvobojeno ozemlje, so se v naših krajih znašli vsi pomembni ljudje, ki so takrat nekaj pomenili: odposlanci slovenskega naroda, znanstveniki, književniki, likovniki, glasbeniki, igralci, operni solisti. Velika imena, ki so z zlatimi črkami zapisana v slovensko zgodovino. Sodelovali so pri postavljanju slovenske državnosti, ustanavljanju slovenskega narodnega gledališča, razvoju glasbene in likovne ustvarjalnosti.

Tako je bil v Beli krajini ustanovljen znanstveni inštitut in slovenski umetniški klub, ki mu je na prvem zborovanju predsedoval Mile Klopčič. Med vojno je bila pri nas bogata gledališka dejavnost, saj so gledališčniki odigrali več kot 160 predstav. Prva med njimi je bila gledališka predstava *Kralj na Betajnovi*, ki sta jo ravno letošnje leto na oder ponovno postavila v koprodukciji ljubljansko in mariborsko gledališče. Ustanovljeni sta bili tudi baletna in folklorna skupina. V Črnomlju in Semiču so izvajali gledališke tečaje, ki so se jih udeležili mladi igralško nadarjeni ljudje iz vseh slovenskih pokrajin.

Živahna je bila tudi glasbena dejavnost. Glasbeniki in skladatelji so organizirali pevske, orkestralne, klavirske in violinske koncerte, ustanovili so komorni in harmonikarski zbor. Godbenike je vodil Bojan Adamič, slovenski skladatelj in dirigent. Organizirali so pevovodske tečaje v Semiču i Gradacu, ker je bila povečana potreba po zborovodjah.

Likovniki so imeli odmevno razstavo v današnjem črnomaljskem gradu, kjer je razstavljal tudi Božidar Jakac, slovenski slikar in grafik. Izdali so tudi

grafične mape s prizori iz narodno osvobodilnega boja. Februarja 1945 je bil z odlokom SNOS-a razglašen dan Prešernove smrti za slovenski kulturni praznik, med edinstvenimi v svetu.

Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj v sezoni 2014/2015 časti spomin na del dogajanj izpred 70 let v stavbi današnjega kulturnega doma: ustanovitev slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju, ki je imelo značaj državnega gledališča, in predvajanje filmov prvega kinematografa na osvobojenem ozemlju. Namesto klasične proslave obeležujemo pomembne dogodke z izvedbo gledaliških predstav treh slovenskih narodnih gledališč (SNG) in s predvajanjem filmov, ki so nastali med vojno in po njej na območju Bele krajine.

Gledališke predstave so poklon Beli krajini za njeno vlogo v času 2. svetovne vojne, zato so jih podprli SNG Nova Gorica, SNG Maribor, SNG Drama Ljubljana, Ministrstvo za kulturo in Občina Črnomelj. Žanrsko smo se odločili za tri vedre in komunikativne predstave. Dve sta namenjeni odrasli publiki, *Po Magritu* (21. novembra) v izvedbi novogoriškega gledališča in *Nežka se moži* (6. januarja) v izvedbi ljubljanske Drame. Ena predstava *Janko in Metka* (9. decembra) je namenjena najmlajšim v izvedbi mariborskega gledališča. V gledališče lahko pridejo vsi ljudje dobre volje, vstopnice so za vse brezplačne.

Veselilo nas bo, če bomo vsi Belokranjci na različnih področjih počastili spomin na pomembne dogodke izpred 70 let s priložnostnimi prireditvami, ki prispevajo k spodbujanju narodnega ponosa in kulturne zavesti. Če bi pa razmišljali podjetniško, bi lahko obogatili tudi našo turistično ponudbo – zanimivih zgodb in prigod nam ne manjka!

mag. Nada Žagar

70 let prvega slovenskega kinematografa na osvobojenem ozemlju - Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj že vrsto let izvaja projekt Slovenski film kot ogledalo časa. Pomembno obletnico 70 let slovenskega kinematografa na osvobojenem ozemlju smo pričeli praznovati pretekli mesec s projekcijo filma *Veselica*, ki ga je leta 1960 režiral Jože Babič. Projekcije se je udeležil glavni igralec Miha Baloh, ki je za vlogo kurirja Aleša v filmu prejel veliko Zlato areno na Puljskem filmskem festivalu. 13. novembra smo predvajali štiri kratke filme: *Veseli veter*, *Po poti slovenske državnosti*, *Pesem padlega partizana – Portret Karla Destovnika Kajuha in Soseska*. Slednji so bili posneti na območju Bele krajine med drugo svetovno vojno in po njej ter predstavljajo neprecenljiv filmski zapis o pomenu Črnomlja z okolico za razvoj slovenske države in njenih institucij.

Od leve proti desni stojijo: Nada Žagar-direktorica ZIK Črnomelj, Marija Miketič-organizatorica dogodka, Ivanka Mežan, Zora Konjajev, Ljubo Struna in producentka ter režiserka Aiken Veronika Prosenc, ki je vodila pogovor po ogledu kratkih filmov.

Projekcije so se udeležili ustvarjalci prikazanih filmov: Ljubo Struna – dobitnik nagrade Metoda Badjure za življenjsko delo, ki je vse svoje življenje posvetil filmu in se uveljavil kot eden pionirjev, ki so slovenskemu filmu odprli tudi vrata v svet; igralka Ivanka Mežan – dobitnica Borštnikovega prstana na igralškem področju, njeni prvi igralski nastopi so se začeli leta 1944 na črnomaljskem odru; Zora Konjajev – partizanka, zdravnica in znanstvenica, med drugo svetovno vojno sodelavka Osvobodilne fronte ter instrumentarka v partizanski bolnišnici Kanižarica. Zadnji od načrtovanih treh dogodkov v okviru projekta Slovenski film kot ogledalo časa bo 17. decembra ob 18. uri. Na njem bomo predstavili spletno razstavo z naslovom *Partizansko gledališče*, ki je nastala v okviru Arhiva Centra za teatrologijo in filmografijo Akademije za gledališče, režijo, film in televizijo Univerze v Ljubljani.

Marija Miketič, ZIK Črnomelj